

Nr 628

Av herr **Adamsson**, om översyn av JO-institutionen.

JO-institutionen har en djup förankring inte blott hos den svenska riksdagen utan även hos medborgarna i gemen. En rad reformer under senare decennier har haft det gemensamma syftet att ge ombudsmännen större befogenheter, ökade resurser och bättre arbetsbetingelser i allmänhet. Milstolpar i utvecklingen betecknar reformerna 1957, då JO:s tillsynsområde vidgades och organisationen förstärktes, och 1967, då en gemensam organisation med tre ombudsmän tillskapades. JO-institutionen har också blivit en svensk exportvara med stort internationellt anseende.

Utvecklingen har emellertid inte varit problemfri. En grundläggande fråga är hur en rimlig avvägning skall kunna åstadkommas mellan prövning av klagomål och egen inspektions- och initiativverksamhet. Å ena sidan ligger det ett stort värde i att ha en helt självständig institution som klagomur för de enskilda. Å andra sidan är det välbekant att det alldeles övervägande antalet klagomål visar sig vara obefogade och att inspektioner och andra JO-initiativ ger ett större utbyte, till fromma för de enskilda medborgarna. Riksdagen har mot denna bakgrund sedan lång tid framhållit det angelägna i att utrymme skapas för en intensifierad inspektionsverksamhet. Vid 1957 års reform uttalades önskemål om att JO skulle kunna ägna åtta veckor om året åt inspektioner. Detta har emellertid aldrig kunnat förverkligas till följd av klagomålen ständiga ökning och den tid som prövningen av dem har krävt. Bakgrunden till den omorganisation som beslöts i december 1967 var väsentligen att klagomålen visade *en ökning med omkring 900 om året* sedan 1957, till totalt bortåt 1 700. Några av de viktigaste reformerna bestod i att ombudsmännen gavs större befogenheter att avvisa klagomål eller överlämna dem till andra myndigheter. Det betonades kraftigt att JO borde ägna sig åt väsentliga frågor och inte bli ett organ för rutinmässig kontroll. Det underströks också särskilt att en avsevärd ökning av inspektionsverksamheten måste eftersträvas och att en utveckling av institutionen till ett ämbetsverk måste bestämt undvikas.

I utskottsbetänkandet 1967 uttalades att man inte syntes behöva utgå från att en lika stark ökning av antalet klagomål skulle ske även i framtiden, även om en sådan utveckling naturligtvis vore möjlig ännu någon tid. Riksdagen räknade med att de resurser som ställdes till förfogande skulle vara tillräckliga för att JO på ett tillfredsställande sätt skulle kunna full-

göra de funktioner som institutionen enligt riksdagens mening borde ha i det moderna samhället. Man kan emellertid redan i dag konstatera att utvecklingen gått i en annan riktning än man föreställde sig 1967. *Antalet klagomål årligen har ökat nästan lika mycket under de två åren efter 1967 som under hela tioårsperioden mellan 1957 och 1967 års reformer.* Årets ämbetsberättelse visar att mer än 2 700 klagomål inkom under 1969. Om man drar ifrån de klagomål, som enligt den gamla ordningen skulle ha fallit under MO, kommer man fram till *en ökning med omkring 900 om året.*

Studerar man uppgifterna i ämbetsberättelsen närmare, finner man att *ganska jämnt 90 % av klagomålen avskrivs utan någon kritik mot myndighet eller tjänsteman.* Denna andel är ingalunda överraskande. Relationen har i stort sett varit densamma under lång tid. Skillnaden är endast att totalsiffran i dag är flerdubbelt högre än på 1950-talet. *Antalet klagomål som befanns obefogade 1969 var inte mindre än 2 258 eller i runt tal tre gånger så många som hela antalet klagomål 1957.*

Ser man på hur stor andel av klagomålen som avvisas, överlämnas till annan myndighet eller eljest inte föranleder någon som helst åtgärd, finner man att *ganska jämnt 30 % av klagomålen lämnas utan sakprövning.* Inte heller denna andel synes anmärkningsvärd. Den torde ungefär motsvara tidigare förhållanden. Snarast hade man kunnat vänta sig ett högre tal med hänsyn till de ökade befogetheter som JO fick i samband med 1967 års reform.

Betraktar man den viktiga del av JO:s verksamhet som avser annat än prövning av klagomål finner man att *såväl inspektionsverksamheten som initiativärendenas antal har minskat.* Man förefaller kunna göra bedömningen att tre ombudsmän inte hinner med en inspektions- och initiativverksamhet av den omfattning som riksdagen 1957 ansåg önskvärd beträffande en ombudsman.

Det finns ingen anledning att ytterligare fördjupa sig i siffror och kvantitativa bedömningar. Det väsentliga är att utvecklingen har gått i en annan riktning än riksdagen förutsatte 1967 och att den redan nu har nått så långt att grunderna för 1967 års reform synes vara i fara. Om dessa grunder rådde allmän enighet inom riksdagen. Med hänsyn härtill är ett initiativ nu påkallat, efter den gamla principen att det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Riksdagen bör överväga vilka åtgärder som kan anses påkallade för att grunderna för 1967 års reform inte skall behöva upprivas. I vilken form detta bör ske lämnas här öppet. Det får övervägas under utskottsbehandlingen. En särskild fråga som bör uppmärksammas är förhållandet mellan JO och JK, som aldrig blivit mera ingående prövat. I förarbetena till 1967 års reform framhölls att denna fråga borde upptas, om den fortsatta utvecklingen ledde till nya arbetsvårigheter för JO. Om

riksdagen kommer fram till att en ändrad uppgiftsfördelning mellan JO och JK bör övervägas, får en framställning göras till regeringen om en särskild utredning. Oavsett vilken form ett initiativ ges och till vilket resultat det leder, bör övervägandena bli av värde för grundlagberedningens arbete på en ny författning, eftersom vissa grundläggande stadganden om såväl JO som JK torde få intas där.

Mot bakgrunden av det anförda hemställs,

att JO-institutionens ställning och funktioner blir föremål för förnyade överväganden, med utgångspunkt i 1967 års riksdagsbeslut i ämnet och med beaktande av vad som anförts i motionen.

Stockholm den 28 januari 1970

Erik Adamsson (s)

Nr 629

Av herr **Andersson** i Knäred, om offentlig handläggning i samarbetsnämnderna inom kommunblocken.

(Lika lydande med motion nr 543 i Första kammaren)

Stockholm den 28 januari 1970

Alvar Andersson (cp)
